Skalde-bref til odödligsökare. Af Gustaf Engzell. Falun, tryckt hos Pehr Ol...

Engzell, Gustaf,

1700-1829 81 A Br.

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

ENGZELL, G.
SKALDE-BREF

Litt. Sv.
(Br)
1700-1829

Falun
1793

Vitt. Sv.
(Bu)
1700-1829

Skalde-Bref
Til
Odödligsökare.

Af

GUSTAF ENGZELL.

FALUN,
Tryckt hos PEHR OL. AXMAR, 1793.

Til

Den Högådle Gruf-Rätten

Samt

Den Högådle Magiſtraten

Tillika med

Det Reſpective Borgerſkapet i Falun.

Tillåten mig, ädelmodige Herrar, och tillåt mig, du ädelmodiga Folk, at med mit hjerta nalkas eder.

Öfverhopad af tuſende välgärningar ſkildes jag ifrån eder. Min röſt var förqvafd af bruſande känſlor, och hjertat båfvade at uttrycka en enda, ty det fann en omöjlighet at uttrycka ſig nog.

Men ifrån en ort, där Himmelen hvarje dag välſignat mig, hälſar jag eder med glädje och ſkänker mine fordne välgörare denna vink af min rena erkänſla. Mit hopp är at äfven glädja eder då jag betygar högtidligt och ärligt at Förſynen har åter, både rygtet och fördomen til trotts, ſatt mig ibland et folk, utur hvilkets armar jag aldrig vil ryckas.

Det Arbete jag nu tilägnar eder har likalitet til ändamål at lägga förſåt för edert ädelmod, ſom det är eder föga värdigt. Jag ville blott med deſſa rader betyga at jag är tackſam når J hafven glömt den välgärning J beviſat.

Glömmen icke at utur edra Porphyrhällar uthugga den Odödlige GUSTAFS Åreſtod, och tillåten eder vän på Scandiens ytterſta ſtrand at gifva eder en Lofſång då J reſen den åt Honom.

Guſtaf Engzell.

— qvantum eſt in rebus inane! Pers.

På denna tomma ſtrand, dår knapt jag går et fjåt
Förr'n ſtormen detta fjåt med ſtoft och ſand betåcker,
Jag lår wid hwarje ſteg hur Glömſkans Majeſtåt
Sin ſpira emot alt, i det det blifwer ſträcker.
Och i min dolda wrå ſåg hwad mig åter wåcker?
Skal werlden ſe mit namn at genaſt glömma det.
Och ſkal jag låra er, utaf mit egit öde,
Då bland de lefwande, och lefwa bland de döde?

Inom en okånd krets af alla werldars rymd,
Dår denne ſynes måſt utaf de andre ſkymd
Så måtte, flygtige, et tal wi endaſt öke:
Dock et oåndligt namn på åndligbetens fålt
Utaf naturens drift wi hoppas, ålſke, ſöke.
Et ſtort Tillkommande har Ödet mot oß ſtålt,
Och hjertat däras låkt i detta ſköna ſpöke.
Men mot en wåldſam ſtorm, emot en retad ſjö
Och deras hårjnings kraft ej någon lag kan ſtiftas:
Så i wår födſloſtund wi årft et döddens frö,
Som med hwar enda dag af lifwets tid förgiftas.
Ej låkedomars kraft deß wålde ſtår emot;
Snart, ſent et wißnadt träd ſkal ſtupa på ſin rot;
Wi ſöke fåfånat oß utur de band at loſa,
Som trycka lått en tid, men ſlutligt ſkola kroſa.
Se'n oß Förſynen klådt i wanſkligbetens ſkrud
Hur wåga wåra ſtoft at wilja likna Gud? . . .

Ja!

Ja! i så inskränkt krets så gränslds tanke hwälfwa
Är fröjd utaf Guds werk: wär kärlek til oß sjelfwa.
I den wi hoppas alt, och efter denna lag
Wi wilje werldar blott för oß och nöjet skapa;
En uplyst och en wild, den starke och en swag,
Är hwarje i sin mon Gudomlighetens apa.
Men detta sjelfbehag är dock en himmelsk lott:
Det ropar i din själ, då rätt det blir förstådt:
Kän din Fulkomlighet, och bäfwa för at fela.
Oddödlighetens lust mot det har samma mått,
Som uti andra ting en del har mot det hela.
Ja din Fulkomlighet! — til at begripa den,
Det är at blifwa Guds och din och mänskors wän;
Och i dit korta tif intill det aldrasista
Blir dygden ewigt qwafd med Egenkärleken:
Dock må du aldrig ljus för denna känsla mista!
Hwad månskan fordom war det samma är hon än:
Än hjerta, än förstånd; men oftast bägge bristа.

*

Wär styrka til et prof, wärt högmod til et ris
Gud satte twänne Trän i werldens Paradis:
Et, hwars förbudna frukt ej länge blef försakad,
Och utaf godt och ondt gjordt månskan klok och wis,
Men för at nyttjas rätt, ej borde blifwa smakad.
Sök Egenkärleken i denna bilden opp:
Han swaghet galen gör, åt styrkan ger han hopp;
Den wises ädelmod och hjertats kraft han spänner;
Men ökar därens brott ju mer han honom känner.
Ej sällan människan af tider och af rum
För skadligt fäneri blir med et löjligt säker,
Och den en galning är får heta lofligt dum,
Och tiden gifwa prof hwad sjukdom tiden läker.

Se

Se werldens Herrskare, för annan ära rjum,
Förtjusad i det pris som Citharéd han njuter *)
Wid detta gyckleri den wise står så stum
Som hopen båfwande wid alt det blod han gjuter.
Och af så idjligt skick nog sannolikt jag sluter:
Det goda dåren bjuds han sjelf ej skatta wet:
Men egit famleri tror han Fulkomlighet.

Så märken då hur lätt i tiders willerwalla,
Att stiga med en last och med en dygd at falla?
Den orm, som fordomtid tog kunskaps frukten ren,
Förgiftar henne nu och bjuder henne se'n,
Och doft i wåra bröst, det bästa skygd han äger,
Han wäntar segrens stund at bryta ur sit läger.

Se'n war et Lifsens Träd — uti deß grenars skygd
Ack at man funno blott Rättfärdighet och dygd!
Och wille du, O Gud! af wi deß frukter smaka,
Behöfdes Paradis och dygden tid tilbaka!
Men fåfängt denna frukt du smaka wil, min wän!
Än brinner Ängel'ns swärd, som dig förbjuder den.
Begäret i din själ at ofördrändrad bliswa
Är nu et Lifsens Träd, som föga frukt kan gifwa.
Du ser en inskränkt rymd af hundratusen år
Och smickrar dig med hopp at där et namn skal winnas
Men hwem skal känna dig då minnet ej förslår?
Dit namn snart grumlas bort, din gärning ej förmår
Att tränga sig förbi de saker man bör minnas
Att räkna tidehwarf från denna werldens wär,
Som tros wid werldens höst i Krönikan ej finnas.

Se'n

*) Se Persius om Nero Sat. 1. &c.

Se'n werlden ändtlig märkt hur dygden dock sin rätt
Til pris från tidehwarf til tidehwarf bewarat,
Det altid har berodt på tid och lefnadssätt,
På wanor, seder, twång hur dygden man förklarat.
Med slughet eller magt förwillas folket lätt;
Det rifwer ned i dag hwad det i går förswarat
Det kullslår alla bud, se'n det dem öfwerträdt;
Likwäl från hedenhös man swarat ganska nätt
På frågan: hwad är dygd? Jo; kärlek til det sanna.
Dock i så widsträckt rymd af tid och warelse,
Af det som war, som är, och det som än skal ske
Hwad är wäl det jag ser mot det jag wille se?
Och ho wil detta bröst med hjeltemod bemanna
At stiga högd från högd, och finna gränsorne,
Där alt Gudomligt är, och mänskan måste stanna?
Där fins oddbligt ljus; men dödlig här och swag
Har jag förgäfwes sökt emellan natt och dag
Det wisa ögnablick jag gärna finna wille;
Och då jag sanning sökt, af någon ödets lag
Jag willas eller leds af mit och andras snille.
Och mänskan blir sig lik i både stort och smått;
Hon söker sig et stöd at utan fara wackla,
Och wid det ljus hon får, hon glädes åt sin lott,
At kunna brännas mer än lysas af sin fackla.
Dock mätte ingen tro (fast mängen tror det nog!)
At ord blott göra dygd, som träden göra skog.
Nej; dygden röjer sig, försmådaren til smärta,
I nyttan för dig sjelf, i glädjen för dit hjerta.

Så sen hur wädlig sak at söka ewigt namn,
I, som af ewig lust för denna wäda brimen.
Skal åran sluta er en gång uti sin famn,
Så sägen med en röst, som skrämmer brottets hamn,

Til

Til bygden: glåd wär jord! til lasterna: förswinnen!
Men oftast på et sken wi låte alt bero;
Wi tro i ljuset bygd; i mörkret tros wi sänkas.
Hwad klokhet leder oß at mißtro dem som tro,
At Solen är det haf, där al ting skal fördränkas?
Då wi ej andas mer — och detta händer fort —
Så lefwer minnet blott utaf den bygd wi gjort.
Om blott åt dina barn du ger et godt exempel,
Du, kanske, redan bygdt Odödlighetens Tempel.

Med lust til ewigt namn bedragne tusental
Bort öfwer Lethes flod til tystna'ns mörka dal,
Förgätne, klagande och wål förglömde hunnit
För oß, som lefwe nu, ej återstår et wal
At frälsas från det djup, där fäderna förswunnit.
Men yrslan i wär själ med deßa ögnablick
At wärfwa oß et namn, som tiden ej skal plundra,
Är ödets hemlighet; är wåra lynnens skick,
At tro det werlden blott blef skapt at oß beundra.
För slikt et olycksfält Historien altid war,
Som lika blodigt står ännu i wåra dar,
En uplyst månskoslock, som den til hälften wilda
I grymhet äro et, men blott til namnet skilda,
Och under Frihets namn med sjelfswäld i sin själ
Man gör liksom man gjort då förr man war en träl.
Och i sit därhus stolt, når yrslan ej får hinder,
En galning skryter högt når ingen honom binder.

En tid gick werlden än i sina barndoms år;
Lått war i denna tid at namn och rygte finna.
En Mö som blomman skön uti sin ungdoms wår
En Daphne genast war, en Venus, en Gudinna.

En

En yngling, hwilkens sång och weka gyldne hår
Och blomstrande behag förmådde henne winna
Til lön et Guda-namn och harpans wälde får;
Så lyckligt mer en Skald ej sjunga kan och brinna.
Ja! lårt i denna tid, trotts af förnuftets bud,
Då knapt man månska war, at likwäl blifwa Gud,
Och af den Gudaswärm, som aldrig hinner nämnas,
Wlir, at ej nämna en, nog at på alla hämnas.
Så Påfwen ån i dag åt Himlen skänka wil
Fler Helgon ån för dem Calendern räcker til.
Men Gudarne sig snart i detta skick bedrogo,
Och deras Söner se'n, som Fädren dyrkas hört,
Belogo Fädrens list, som andre den belogo
Begabbande den werld, som fordom de förfört,
Och nöjdes med at dö just som de andre dogo.
Så slöts en gyldne tid (en tid då Guld ej fans)
Då månskan wille wäl och sökte wäl at göra,
Och kom en annan tid, då under pragt och glans
Man borde bulra högt för werldens grofwa öra.
Då söktes ewigt namn på dagswerkskarla wis
I Tempels, Mausoléers, Torns och Colossers pris
I Pyramider, Slott och faseliga stoder.
Än blir naturen prydd och än deß pragt förstörs,
Så kedjor Floras bådd til skyars granskap förs,
At trotsa glömskans magt och hämdens syndastoder.
Men snart en grym Orcan, snart luftens fria magt
En wädeld och et krig alt til et intet bragt:
Knapt kändes undrets ort — För den, som blifwa wille,
Fans då ej annan wäg ån tanke-kraft och snille.
Då kom den kårda flock, hwars minne dyrkas ån,
Då ingen årestod af hjeltar fins igen.

Det

Det war i denna tid Systemerna man grundat,
Där alt oddligt war, ja ock då Auctorn blundat:
En slagen krigshär glöms, en Konung Kung fördref;
Men öfwer Monarchien den lärdas namn förblef.
En Kung, en Undersåt, för at oddlig blifwa,
Säg då ej annan wäg än kriga eller skrifwa.
Man snillet mera sedt, än hjeltens arm förmå
Och afund för et namn man märkt hos bägge twå
Monarken och en Wis, af frugtan för hwarandra
At dela werldens lof, hwarannans bragder klandra:
Som Kungar för et namn af hjeltar börjat strid,
Så lärde föka krig i otid och i tid;
Och Crocodilen gömd inom den lugna hwaßen
Mer farlig icke är, än klippan på Parnaßen.
För åran Krigets Son bewisar grymhets prof,
För åran mängen lärd är nog belefwadt grof;
Lik Josurs dunderwagn bewis kring honom brakar:
Han därskap skydda kan: en gåta aldrig war
Så traßlig at en lärd ej gjorde henne klar.
Han känner himlars höghd, han afgrunds djup ransakar,
Och för en ewig dag förkortar deßa dar:
Och efter hundra år (tänk då hwad själen smakar!)
Skal den förklaras sjelf, som alt förklarat har.
I, som et höglärdt namn för högst i werlden skatten;
Bewisen — tydeligt — det sjelfwe I ej fatten:
Ty det man minst förstår, bör ju förklaras först,
Och den som gißar mäst har altid warit störst.
War enwis framför alt, och tro dig aldrig fela,
Så skal du snart et namn bland lärdoms hjeltar dela
Så gjorde fordombags oddelige män:
De sannings hafwet först i lugn och tysthet mätte;

Men

Men okändt blef deß djup, och okändt är det än,
Och Philosoph man war, om blott man klyftigt trätte.
För Påfwar farlig war än Luther och än Huß;
Mot sanning finnes ock många Metaphysicus,
Just ej så wädligt folk i sjelfwa Wettenskapen,
Som färdigt hwarje stund mot wett at gå i wapen.
En hypothes — och straxt de alt sig underlagt,
Ty de bewisa straxt hwar enda lögn de sagdt.
Hur wille jag et rum bland slika hjeltar winna,
Som toligt hör en lögn för at en sanning finna.
Ack at dock öfwer Styx man bygga må en bro,
Så kommo Fädren hit at se hur barnen tro!
Wär lärda kittslighet de skulle, kanske, tuckta:
Wi skulle bättre se wärt swaghets djup och frugta.

Dock mängen barnslighet brår än i dag på oß:
För et odödligt namn wi sträfwe at — förgås.
Til syndafloders trotts af nya werlden bygdes
Det grufweliga Torn, af hwilket länder skygdes;
Men glömdt och ewigt glömdt, det hade ramlat re'n,
Om större underwärk ej frälst deß minne se'n.
Så Hectors raseri, Helena, Ajax, Troja
Med deras bygd och brott man aldrig hade kändt,
Om ej en himmelsk eld, Homér! dit snille tändt,
Som Ilium ewig gjort och glömt din egen koja.
Med afund på deß namn de arme rimmare,
Förstmåda'n som en wiß Eugenius och Condé.
War hälsad, o Poët! wi låsit Skaldestycket *)
Nog för medaillen widt och säkert alt för mycket.
Förlåt! man ät din digt och din Sifadda ler,
Du känner Oßian så litet som Homér.

O!

* Det Medborgeliga Tryckt i Stockholm precist år 1793, Gunäs!

O! at du wille ljus af samma Snillen låna,
Och lämna bägge twå den ära de förtjena.
Men Skaldisk barnslighet är lik en stormrörd wäg
Hon brusar endast fram, men wet ej återtåg,
Och utan kunskap sjelf hwad fara möjligt händer,
Mot bergen lyftar sig, och hotar hela länder.
Wil du en mißnöjd se, se då den Skalden blott,
Som sist wid pröfningen medaillen icke fått!
Twå barn af annat slag jag hwarje dag betragtat,
Den ene böljor, storm och döden sjelf föragtat:
På wågens höjda rygg han lyftar up sin hand
Och suckar: må mit namn blott skänkas åt et land,
En Werldsdel aldrig sedd dit mångas önskan tractat!...
Den andre, aldrig tjust af årans högre sken,
Blott på sin Bößa stödd och följd utaf sin Trogen
Gläds at med gyldne ord få ristadt på sin sten:
Härunder hwilar en, som jagat här i skogen.
Nämn wise om du wil, ell' dårar bägge twå:
De lärde känna det; de lärde det förklare!
Men med en lika swett och ångest bägge gå,
En til at få en werld, en ann' at få en — Stare.
Hwi skal man då bele et krig, en bragd, en bok?
Skal wäl i Bawiers tid en Mäwius wara klok?
Nej; striden! skrifwen blott! och wänten för er möda
Et Namn, så godt det fås, i denna werlden snöda!...

Döm nu af smått, min wän, och låt ej jäcka dig.
Tro aldrig at en Kung med det han gör et krig
En större dårskap gör än du i egen willa.
Hwad gläder månskan mer, än andre månskors fall?
Hwad gör deß undran mer än Krigstrompetens skall?
Deß Gud at dyrkan få, måst göra henne illa.

Inom

Inom Monarkers krets hwad är at göra bå,
När alt befallas kan, och alt man kan förmå,
An söka sig et namn, som folket plägar gilla?
At freda för sin tid sin ära, sin person,
Och at ej sägas må: Han sof in på sin Thron,
Och at beundrad bli wårt blod han måste spilla.
Liksom en klemig mor, förläte wi så lätt
De brott, som straffas se'n på flera grymma sätt.
Och werldens lärde mån! wi wiljen j bedraga?
I prisen först et brott, förbryta'rn se'n at aga.
Men nog för eder förd, om under snillets hamn
På några pappersblad j fån et ewigt namn.
I skrifwen härs och twärs ty qwickheten går wida;
Och hopen blir förförd och dygd och sanning lida.
Och i en usel werld, där sällan fins en wis,
I nöjens bägge twå, at winna bärars pris.
Ja hwilken därlig drift den arma månskan leder,
Då hon för sånars pris kan skänka bort sin heder?

*

Du jordens sämre flock, som följer hopen åt,
Och ingen grundsats har, och ingen grundsats söker
Och tyckes skapad blott at fylla werldens strät,
Och trängas på en wåg, där sälskapet du öker;
Förrygte, pris och namn hwad gören alle j?
En gammal bäre skatt åt unge bärar samlar,
Och tror i deras pris sit namn odödligt bli,
Där han wid grafwens brädd til glömda skuggor samlar.
En ann' med gästers mängd, med win och läckra bord
Et rygtbart namns begär försöker smakligt lätta;
Men som en allmän sak, jag anmärkt på wår jord:
Fler finnas hungrige, än Gud tycks kunna mätta.

En

En ann af wekligbet och ärelystnad ledd
Med kryp och fjäs och bön de högas trösklar nöter,
Af falska löften tjust i deras salar sedd,
Han smyger derifrån fräck mot hwem hälst han möter.
Ack dåre! kän din Gud, just den du dyrkar nu:
Han födes, lefwer, dör och gömmes snart som du.

När jag betraktar er, i fjällar allihopa,
För dumhet wäpnade, och wäpnade för wett,
Så färdige wid alt at tiga eller ropa,
Ser jag den trygga wäg Förstynen er beredt
Må j mot sundt förnuft en annan stråt ej löpa!
Er swaghet röjes nog i denna olyckstid.
En wredgad Gud er bön Regerings former stöpa:
I gifwen usla råd, j fören sämre strid
Hur lätte til at slå! hur lätte til at köpa!
En werld är er för trång, en boja alt för wid.
I dag förtrycken j den mänskliga och milda,
I morgon dyrken j Tyrannen och den wilda.

För mit och andras wäl et säkert råd jag ger:
War med det höga nöjd! war stundom med det platta.
De fluge er bedra, och sen de är er skratta,
Och spelet blir betalt med hårar utaf er.
En upfyld skyldighet, min wän, är all din ära:
Gack med en ärlig själ at öfwa den i lugn:
Nu ingen Phalaris, nu glöddgas ingen ugn,
At bränna människor blott för at pligter lära. —
Så bör jag smickra då? så bör jag smila? Nej;
Förguda ej din Kung, fördjefla honom ej!
Wis mot din samhälls bror til hwarje plikt dig färdig,
Och twinga med din dygd din Kung at bli dig wärdig.

Se

Se där et ewigt namn! se min och andras lott!
Där ökas själens lugn, där hämmas alla brott.
O! mine barn, som nu wid mina fötter leken,
Med wördnad låren först at lyda den i sneken;
Så wet jag at en gång på eder framtids fält,
Om i ej lefwen stort, i skolen lefwa sält.
Et Faders tyranni förslafwat fordna själar;
Wår nya Frihet gjort de sämre sjelfswälds trålar.
En dygdig medborgsman du aldrig nämnas hör,
Som i sin barndom ej lärt lyda den han bör.
Med rent och sant begrep om rättwisa och heder
Han gläder hwarje själ och sig et namn bereder.

Til slut jag nämna bör den usla Jämnlikhet
Som i wår galna tid så jämmerligt predikas:
Den Frihet, som man tror, men hwar förnuftig wet
Ej med naturens bud ej samhällen förlikas.
Se detta fula Troll, som med et blodigt gap
På Robertspierre's, Marats och Dantons skuldror
hwilar!
Se i en offrad Kung för denna wettenskap
En Gud, som höjer sig at störta händens pilar!
I Religionens namn man förr en galning war;
I frihetens man nu är mera grym barbar.
Ack, glömskan denna tid för efterwerlden hölje!
Men til sin afrättsplats har mördarn altid följe.

Hwad slutligt är wår konst, wårt snille och wår arm?
Dit båga en gång mörkt, din blod ej mera warm
Med stoften blandade af wåra glömda Fäder
Fördränkas af en flod, ell' spridas af et wäder.

Oödb-

Odödlighetens Gud! om kärleksfull och öm
Med ewigheters hopp du tjusat lifwets dröm;
Så lär mig då jag ser min sista aftons strimma
Förstå at lifwets dag war blott en glömskans timma.
Den werld wi öfwerge, förgäter til sin blygd
Wår oskuld och wårt mod, wår ära och wår dygd.
Men wid en kroßad werld, wid himlarne i lågor,
I trotts af grafwens natt och afgrunds dolda plågor
Dock dygden skyddad, ren, oddelig består,
Sit höga Ursprung lik då dit hon återgår.
Med mer och mera ljus deß namn och ära brinner,
Wid hwar förklarings högd, hwar stjerna, som hon
hinner.

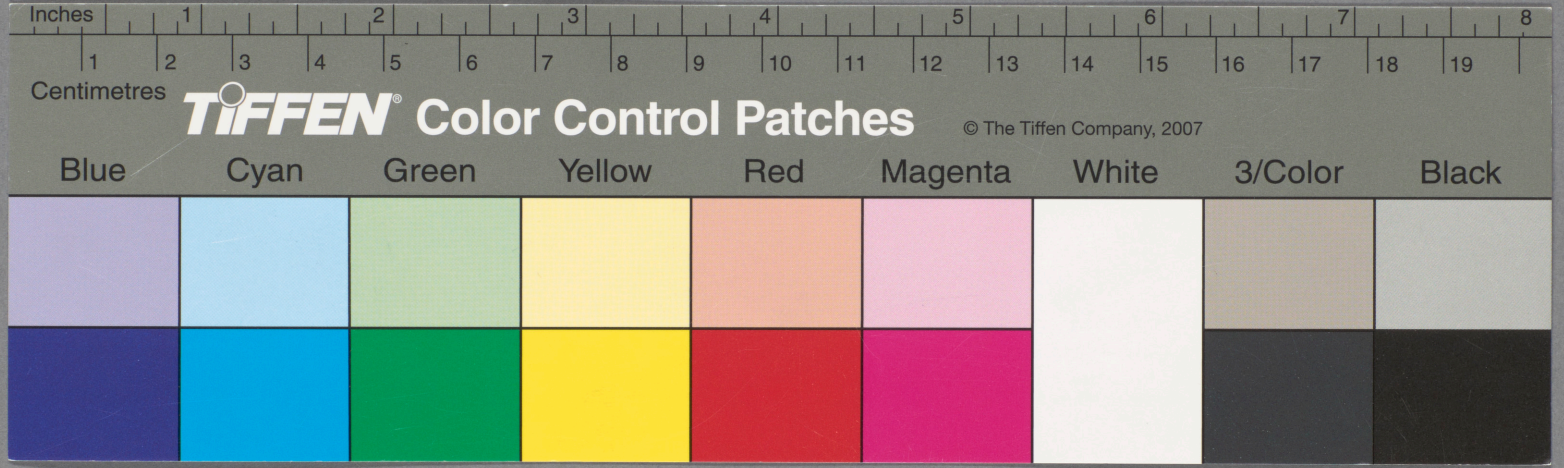
Inches
1
2
3
4
5
6
7
8
Centimetres
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
TIFFEN® Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black